Muzeum Polskich Formacji Granicznych

https://muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/biografie/1918-1939/dowodcy-formacji-granicz
ny/walerian-czuma/9432
01.11.2026, 16:15

gen. bryg. **Walerian Czuma**, s. Jana i Emilii, ur. 24 XII 1890 r. w Niepołomicach. Dzieciństwo spędził na wsi w Czańcu. Ukończył szkołę powszechną w Kętach oraz gimnazjum klasyczne w Wadowicach (1911 r.). Odbył następnie służbę w 13 pułku piechoty armii austriackiej jako tzw. jednoroczny ochotnik (15.IX.-14.XII.1911 r.) Dalszą naukę kontynuował na Akademii Rolniczej w Wiedniu. Podczas studiów włączył się do działalności niepodległościowej w Polskich Drużynach Strzeleckich. W sierpniu 1914 r. wstąpił do Legionów Polskich (służył początkowo w 2, następnie 3 pułku piechoty II Brygady). Miedzy 16 lutego a 2 marca 1916 r. został oddelegowany na kurs środków ochronnych przeciw gazom trującym do Krems, po ukończeniu którego powrócił na front. Dnia 5 VII 1916 r. został ciężko ranny pod Wołczeckiem. Na leczeniu przebywał do końca 1917 roku. Po rekonwalescencji został skierowany do dowództwa uzupełnień Polskiego Korpusu Posiłkowego Legionów Polskich. W 1919 r. został wyznaczony przez gen. Józefa Hallera na dowódcą V Dywizji Syberyjskiej i wysłany na Syberię z zadaniem organizacji polskich formacji wojskowych. Po kapitulacji 5 Dywizji w rejonie Krasnojarska (10 I 1920 r.) dostał się do niewoli sowieckiej. W więzieniu przebywał do stycznia 1922 roku, po czym wrócił do kraju, w drodze wymiany będącej konsekwencją zakończenia w poprzednim roku wojny polsko-radzieckiej. Po przyjściu do zdrowia, nadszarpniętego przeżyciami wojennymi i niewolą, skierowano go do Doświadczalnego Centrum Wyszkolenia Oficerów w Rembertowie (2 IX - 17 XII 1922 r.). Po ukończeniu kursu został mianowany dowódcą 19 Dywizji Piechoty (18 XII 1922 r. -1 V 1927 r.). W dniu 2 V 1927 r. przeniesiono go na stanowisko komendanta Obszaru Warownego Wilno, a od 18 II 1928 r. powierzono mu dowodzenie 5 Dywizją Piechoty we Lwowie. W latach 1931-1932 ukończył kurs Wyższych Studiów Wojskowych w Warszawie. Od końca maja do listopada 1935 r. pełnił funkcję zastępcy dowódcy Okręgu Korpusu VI Lwów, zachował jednocześnie dowództwo 5 DP (do 9 V 1938 r.) Następnie znalazł się w dyspozycji Ministra Spraw Wojskowych. W lutym 1939 r. został mianowany Komendantem Głównym Straży Granicznej. Funkcje tę pełnił do chwili wybuchu II wojny światowej. Podczas kampanii wrześniowej dowodził obroną Warszawy (3-28 IX 1939 r.). Po kapitulacji stolicy dostał się do niewoli niemieckiej i przebywał w oflagu VIIA Murnau, VIIIE Johannisbrunn oraz Doessel VII B. Po uwolnieniu w 1945 r. osiedlił się w Anglii, gdzie gospodarował na wsi na 3-akrowej działce spółdzielni rolniczej w Lark. W 1961 r. ciężko zachorował (wylew krwi do mózgu) i po trzynastomiesięcznym leczeniu w polskim

szpitalu w Penley zmarł 7 kwietnia 1962 r. Pochowany na cmentarzu w Wrexham. Dnia 2 VII 2004 r. prochy generała przeniesiono na Cmentarz Powązkowski w Warszawie (kwatera II C 27).

Awanse:

- chorąży (1914)
- podporucznik (marzec 1915)
- porucznik (grudzień 1915)
- kapitan (1916)
- major (1918)
- podpułkownik (1918)
- pułkownik (1919)
- gen. bryg. (1929)

Odznaczenia:

- Order Virtuti Militari 3,4,5 kl.
- Order Polonia Restituta 4 kl.
- Krzyż Niepodległości
- Krzyż Walecznych 4-krotnie,
- francuska Legia Honorowa 5 kl.
- belgijskie Odznaczenie Leopolda IV klasy
- rumuńska korona II klasy

Źródło:
Enc.Wojsk. II; K r y s k a-K a r s k i, Ż u r a k o w s k i, Generałowie; Ł o z a, Czy wiesz, kto to jest?; CAW, Akta personalne, C-2857
K. Kołos, Generał brygady Walerian Czuma, „Z dziejów polskich formacji granicznych"; praca zbiorowa pod redakcją naukową Bogusława Polaka.
T. Kryska-Karski, S. Żurakowski, Generałowie Polski Niepodległej, Warszawa 1991 r.
T. Snieciński, Nadanie Granicznej Placówce Kontrolnej SG Warszawa-Okęcie imienia gen. bryg. Waleriana Czumy.
L. Grochowski, Ostatni komendant Straży Granicznej II RP gen. bryg. Walerian Czuma.
www.1939.pl.